

„Historia, kultura, sport i gospodarka Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej”

Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich
– Oddział Częstochowa
42-200 Częstochowa, ul. Nowowiejskiego 3
tel. +48 888 461 527

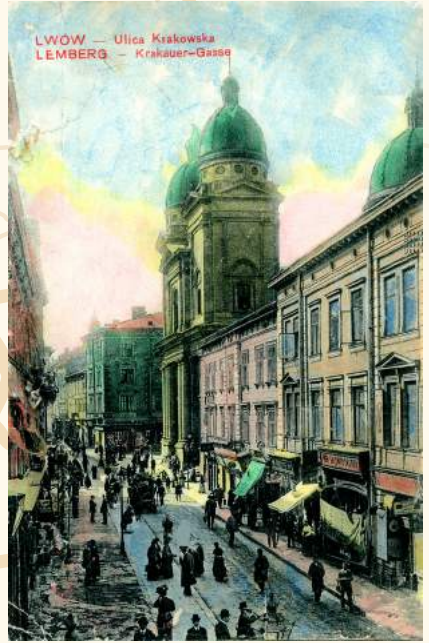

Województwo
Śląskie

Zadanie finansowane w ramach
Marszałkowskiego Budżetu Obywatelskiego
Województwa Śląskiego na rok 2020

bo.slaskie.pl

Ulica Lyczakowska. — Lyczakower Strasse.
Lwów. Lemberg.

UNIA POLSKI I LITWY

Unia Lubelska
1569

Uгода Hadziacka
1658

Konstytucja 3 Maja
1791

Unia
w Horodle
1413

Unia
w Krewie
1385

Manifest
z 1861
w Horodle

Umowa
Warszawska
1920

„W imię Pańskie, Amen. Ku wiecznej pamięci sprawy niżej opisanej. [...] 3.

Iż już Korona i Wielkie Księstwo Litewskie jest jedno nierozdzielone i nieróżne ciało, a także nieróżna, ale jedna spólna Rzeczpospolita która się ze dwu państw w jeden lud zniosła i społa.”

Unia lubelska – porozumienie pomiędzy stanami Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego zawarte 1 lipca 1569 na sejmie walnym w Lublinie.

Określana jako **unia realna**, w odróżnieniu od poprzednich, wiążących oba państwa tylko osobą władcy (unia personalna).

Została przyjęta 28 czerwca, a podpisana 1 lipca 1569, ostatecznie ratyfikowana przez króla 4 lipca 1569.

Decyzje Unii:

- Oba państwa miały mieć jednego władcę wybieranego wspólnie przez oba narody w wolnej elekcji i koronowanego na króla Polski i wielkiego księcia Litwy w Krakowie.
- Powołano wspólny Sejm walny, obradujący w Warszawie, którego izba poselska składała się z 77 posłów koronnych i 50 litewskich, a w skład Senatu weszło 113 senatorów koronnych i 27 litewskich.
- Oba człony Rzeczypospolitej zobowiązały się prowadzić wspólną politykę obronną i zagraniczną.
- Zachowano odrębne urzędy centralne, tytuły i dostojęstwa z zakresem kompetencji identycznym w obu krajach.
- Wprowadzono jednakową monetę, bitą osobno w każdym państwie.
- Zachowano odrębne wojsko polskie i litewskie.
- Zachowano odrębne języki urzędowe (na Litwie język ruski).
- Egzekucja królewskich i podważanie nadań królewskich nie miały zastosowania na Litwie.
- Zachowano w mocy wszystkie dotychczasowe prawa i przywileje obowiązujące w obu państwach, jak również odrębne sądownictwo i prawo sądowe.
- Zniesiono zakaz nabywania przez Polaków dóbr na Litwie.

Żołnierz Polski w drodze do Niepodległej 1914 – 1920

• Legiony Polskie 1914 - 1916

Rozkazem Komendanta Józefa Piłsudskiego w Krakowie na Oleandrach powołano 1 Kompanię Kadrową.
Dowódcą oddziału został Tadeusz Kasprzycki

16 sierpnia w Krakowie powstaje Naczelny Komitet Narodowy (NKN), który ma kierować powstawaniem Legionów Polskich mających walczyć z Rosją u boku C.K.Armi. W szczytowym okresie rozwoju w Legionach służyło ponad 16 tys. żołnierzy (jesień 1915 r.). Organizacyjnie dzieliły się na trzy brygady:

- I Brygada powołana została 19 grudnia 1914, dowodził nią Józef Piłsudski (do 27 września 1916)
- II Brygada powołana została 19 grudnia 1914, I dowódcą był Ferdynand Küttner – do 14 lipca 1916, następnie Józef Haller do 19 lutego 1918
- III Brygada powołana została 8 maja 1915. Dowodzili nią: Wiktor Grzesicki do 14 lipca 1916, Stanisław Szeptycki do 14 listopada 1916, Zygmunt Zeliński do 25 kwietnia 1917, Bolesław Roja do 30 lipca 1917.

• Walki Legionów na Wschodzie

23 – 24 stycznia 1915 r. Grupa taktyczna ppłk. Hallera odrzuciła niespodziewany atak Rosjan na Rafałową, 4 lipca 1915 r. Rozpoczęła się bitwa pod Kostiuchówką.

KRESOWE NEKROPOLIE

W pejzażu Kresów Wschodnich cmentarze stanowią nieodłączny element krajobrazu. Niszczony i zaniedbany w czasach sowieckiego zniewolenia nadal tworzą malownicze enklawy o nastrojowym klimacie, niezależnie o jakiej porze roku je odwiedzamy. Wędrując po nich stykamy się z czymś niezwykłym, emanującym wielkością tych ziem ukształtowanych przez wieki ich dumnych i burzliwych dziejów.

Cmentarze Kresowe były i są narodową nekropolią Polaków. Spoczywają tu ludzie, którzy tworzyli dzieje w epoce porobizorowej niewoli, powstańczych zrywów, krwawych zmagani wojennych i okresu niepodległości. Ludzie, którzy na trwałe znaleźli swe miejsce w życiu i kulturze narodu. Także ci, którzy zmuszeni represjami zaborcy opuścili ojczyznę by – nawet u schyłku życia – wrócić i spocząć wśród swoich.

Wśród figurujących na nagrobkach licznych nazwisk profesorów, artystów, malarzy, kompozytorów, urzędników i polityków; ludzi różnych stanów, wyznań i profesji spotykamy również groby osób, które swe życie złożyły na ołtarzu Ojczyzny. To groby żołnierzy polskich walczących w powstaniach narodowych z zaborcami, o niepodległą Polskę w czasie i po I wojnie światowej, w walkach z nawałą bolszewicką w latach 1919 i 1920, tych którzy polegli w szeregach Armii Krajowej oraz podczas II wojny światowej.

Cmentarz Obońców Lwowa

Cmentarz na Rossie

Grodzieński Cmentarz Bernardyński. (foto obok nagrobek Elizy Orzeszkowej i grób Tadeusza Jasińskiego)

KRESOWE DZIECI

Z losami narodu wiążą się ściśle losy jego dzieci. Utrata niepodległości związana z rozbiorami Polski w XVIII w., a potem z II wojną światową i powtórna utrata tak ciężko wywalczonej w 1918 roku wolności, przygniatającym brzemieniem położyła się również na ich barki. Tablica przedstawia historię tej części Polski, która znalazła się pod zaborem rosyjskim, a w czasie II wojny światowej pod okupacją sowiecką. Stąd losy dużej części dzieci i młodzieży miały związek z Sybirem rozumianym jako miejsce zesłań. Niewiele informacji zachowało się na temat losów dzieci z XVIII i XIX wieku. Tylko nieliczne wzmianki, opowiadania snute przy okazji innych, bardziej ogólnych rozważań rozświetlają mroki naszej niewiedzy. Dopiero wiek XX, a szczególnie okres II wojny światowej przyniósł, w miarę pełną, ale jakże tragiczną opowieść o losach setek tysięcy wygnanych z rodzinnego domu, prześladowanych, a nawet zamordowanych polskich dzieciach. Czas niewoli to również okres zwycięstw polskich dzieci i młodzieży. To Orłęta Lwowskie walczące o wolny Lwów w 1918 roku.

Aleksander Sochaczewski „Pożegnanie Europy”

Orłęta Lwowskie. W listopadzie 1918 roku w walkach o Lwów z Ukraińcami wzięli liczny udział studenci i uczniowie szkół średnich, a nawet powszechnych. Ich grupa – ponad 1400 chłopców i dziewcząt stanowiła jedną czwartą obrońców. Najmłodszy obrońca miał 9 lat, a siedmiu po 10 lat. Wykazali się odwagą i poświęceniem. Nazwano ich Lwowskimi Orłętami. Z ogólnej liczby osób poległych w walkach prawie jedna czwarta to były Orłęta. Swe życie oddało 109 uczniów szkół średnich, 76 studentów i kilkunastu uczniów szkół podstawowych. Jednym z najmłodszych uczniów, który zginął był 14-letni Jurek Bitschan. Innym bohaterem był 13-letni Antos Pietrykiwicz – uczeń drugiej klasy gimnazjum. Ciężko ranny w walkach na Persenkówce zmarł z odniesionych ran. Pośmiertnie został odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari i jest najmłodszym kawalerem tego krzyża.

ORDA DWORKI I PAŁACE

Napoleon Mateusz Tadeusz Orda

herbu Orda (ur. 11 lutego 1807 w Worocewiczach, zm. 26 kwietnia 1883 w Warszawie)
– polski rysownik, malarz, pianista i kompozytor. Napoleon Orda był autorem ponad tysiąca akwrel i rysunków przedstawiających zabytkowe miejsca na ziemiach polskich, stworzonych w latach 1872–1880, które są często jedynym źródłem dokumentującym wygląd setek rezydencji i innych budowli.

ALBERTYŃ - Pałac Pusłowskich

DRUSKIENNIKI - Łazienki zdrojowe

KRZEMIENIEC - Kościół pofranciszkański

KAMIENIEC LITEWSKI - wieża dawnego zamku

PRZYŁUKI - Pałac Czapskich

RETÓW - Pałac Ogińskich

ŚLUBY LWOWSKIE – ŚLUBY JASNOGÓRSKIE

Śluby lwowskie Jana Kazimierza. Obraz Jana Matejki

Jan Kazimierz Waza ur. 22 marca 1609 r. w Krakowie – król Polski, wielki książę litewski w latach: 1648 – 1668. Syn króla Zygmunta III Wazy, przyrodni brat króla Władysława IV Wazy, mąż Marii Ludwiki Gonzagi. Jego panowanie przypadło na bardzo trudny dla Rzeczypospolitej okres powstania kozackiego pod wodzą Bohdana Chmielnickiego, „potopu” szwedzkiego i wojny z Rosją.

Dzięki przerwaniu blokady szwedzkiej przez załogę twierdzy na Jasnej Górze w 1655 r. król mógł wyjechać z Głogówka na Śląsku i 1 kwietnia 1656 r. w katedrze łańcuckiej we Lwowie złożył sławne „śluby lwowskie”, w których obiecywał poprawę państwa i doli chłopów. Postanowień owych „ślubów lwowskich” nie dotrzymał. Po zakończeniu „potopu” szwedzkiego pokojem w Oliwie w 1660 r., zawarciu rozejmu w Andruszowie z Rosją w 1667 r. król Jan Kazimierz Waza dążył do wzmocnienia władzy królewskiej i reformy sejmu. W wyniku rokoszu Jerzego Lubomirskiego król w 1668 r. abdykował i wyjechał z kraju. Zmarł we Francji 16 grudnia 1672 r.

„Gdy upływają trzy wieki od radosnego dnia, w którym zostałaś Królową Polski, oto my, dzieci Narodu Polskiego i Twoje dzieci, krew z krwi przodków naszych, stajemy znów przed Tobą, pełni tych samych uczuć miłości, wierności i nadziei, jakie ożywiały ongiś Ojców naszych (...) Królowo Polski, odnawiamy dziś śluby przodków naszych i Ciebie za patronkę naszą i za królową narodu polskiego uznajemy...”

Stefan Wyszyński,
„Śluby Jasnogórskie Narodu Polskiego”,
Jasna Góra, 26.08.1956 r.

SŁAWNE POLKI I SŁAWNI POLACY POCHODZĄCY Z KRESÓW

Stanisław Żółkiewski
1547 – 1620

Jan Karol Chodkiewicz
1560 – 1621

Michał Korybut Wiśniowiecki
1640 – 1673

Jan III Sobieski
1629 – 1696

Tadeusz Kościuszko
1746 – 1817

Adam Mickiewicz
1798 – 1855

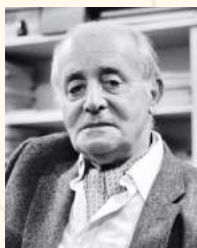
Juliusz Słowacki
1809 – 1849

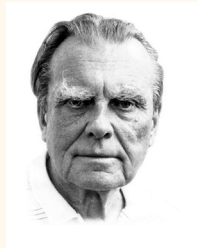
Zygmunt Krasiński
1812 – 1859

Józef Piłsudski
1897 – 1935

Jerzy Giedroyc
1906 – 2000

Czesław Miłosz
1911 – 2004

Stanisław Lem
1921 – 2006

GOLGOTA WSCHODU

Twórcą pojęcia „Golgoty Wschodu” jest Jan Paweł II. W pewnym uproszczeniu „Golgota Wschodu” oznacza eksterminację Narodu Polskiego dokonaną na ziemiach wschodnich po 17 września 1939 roku. Nadal nie dysponujemy bilansem strat zarówno osobowych, jak i materialnych, jakie poniosła Polska na Kresach Wschodnich. Przedstawiane dane mają często charakter szacunkowy. Jednym z elementów „Golgoty Wschodu” jest zbrodnia katyńska. Nie ma wątpliwości, że w dziejach świata nie ma zbrodni, która objęłaby tak duży odsetek kadry oficerskiej danego państwa. Na prezentowanej tablicy zobaczymy również tragedię Kresową na Wołyniu i w Galicji Wschodniej dokonaną przez ukraińskich nacjonalistów, zbrodnię w Ponarach czy w Kuropatach. Istnieją również „białe plamy” dotyczące „Golgoty Wschodu”. Eksterminacja Polaków na Kresach rozpoczęła się znacznie wcześniej. Już w okresie międzywojennym mordowani byli nasi rodacy w ramach „operacji polskiej” przeprowadzonej na terenach, które po traktacie ryskim znalazły się w granicach ZSRS.

„ZAPOMNIANE LUDOBÓJSTWO”

Operacja polska NKWD w latach 1937 – 1938

W latach 1937 – 1938 na rozkaz Ludowego Komisarza Spraw Wewnętrznych ZSRR aresztowano 143 tys. osób narodowości polskiej, z czego osądzono 140 tys. Zapisła się w dziejach, jako największa zbrodnia o znamionach ludobójstwa w historii Europy XX wieku.

DEPORTACJE POLAKÓW NA NIELUDZKĄ ZIEMIĘ

Zsyłki Polaków na Syberię stały się praktyką stosowaną przez carską Rosję już od końca XVIII wieku. Carskie metody walki zostały przejęte przez państwo bolszewickie, którego władze decydowały o wywózce na Syberię nie tylko grup więźniów, ale setek tysięcy ludności cywilnej – kobiet, starców, dzieci.

W latach 1940 – 1941 w czterech, głównych akcjach deportacyjnych wywieziono łącznie ok. miliona osób cywilnych, chociaż dokładna liczba deportowanych jest trudna do ustalenia i może być znacznie większa. Najczęściej trafiali do Kazachstanu i w północne rejony ZSRS.

„ZBRODNIA KATYŃSKA”

Na mocy decyzji najwyższych władz ZSRR zawartej w tajnej uchwale Biura Politycznego Komitetu Centralnego WKP(b) w marcu 1940 roku, NKWD rozstrzelało 21 tysięcy polskich więźniów i jeńców wojennych. Większość zamordowanych to oficerowie, podoficerowie Wojska Polskiego, wzięci do niewoli przez Armię Czerwoną we wrześniu 1939 roku oraz aresztowani funkcjonariusze Policji Państwowej, Korpusu Ochrony Pogranicza, Straży Granicznej i Służby Więziennej.

RZECZSPOLITA WIELU KULTUR, RELIGII, NARODÓW

Rzeczpospolita Obojga Narodów była państwem zamieszkałym przez wiele narodów, wyznawców wielu religii, przedstawicieli różnych kultur. Szeroko pomyślana tolerancja była spoiwem jej mieszkańców. Pokój religijny w naszym państwie, co było ewenementem na skalę całej ówczesnej Europy, był gwarantowany zapisami konfederacji warszawskiej z 1573 r. Rzeczpospolita była „państwem bez stosów”. O wielkiej różnorodności kulturowej Kresów do dziś świadczą zachowane świątynie i cmentarze jakże wielu wyznań.

Wilno. Ostra Brama

Poczajów. Ławra Pocajowska

Wilno. Synagoga chóralna

Archikatedralny sobór św. Jura we Lwowie

Katedra ormiańska we Lwowie

Meczet w Wilnie

SPORT WE LWOWIE

STADION „CZARNI” (z lipca 1931 do nazwy dodano – im. Marszałka Józefa Piłsudskiego). Adres: ul. Stryjska. Miejsca dla widzów 12 000 (Kryta trybuna – 1 800). Zbudowany na terenie dzisiejszego obwodowego urzędu kontroli podatkowej. Otwarty 29 czerwca 1923 roku. 2 września tego roku na nim odbył się pierwszy mecz piłkarskiej reprezentacji Polski we Lwowie. 3 września 1930 roku spłonął. Odbudowany przy pomocy polskich klubów sportowych. Od 1939 roku – stadion radzieckiego sportowego towarzystwa „Dynamo”. Przestał istnieć w drugiej połowie lat 70.

STADION „POGOŃ” (z 30 października 1938 do nazwy dodano – im. Marszałka Polski Rydza-Śmigłego). Adres: ul. Kilińskiego (teraz – Stryjska). 43. Miejsca dla widzów – 10 000 (kryta trybuna – 2 000). Poświęcony 1 maja 1913 r. Był własnym stadionem KS „Pogoń” po 1939 r. Za czasów ZSRR do 1953 r. – stadion OBO (okręgowego budynku oficerów). Teraz nie istnieje.

„TOWARZYSTWO ZABAW RUCHOWYCH”. Istniało we Lwowie od 1904 roku. Pierwsza organizacja, która zajęła się popularyzacją i rozwojem różnych sportowych dyscyplin wśród młodzieży szkolnej i gimnazjalnej. Dla tej celi TZR-em zbudowany był Park gier na ul. Stryjskiej – 5 boisk, korty tenisowe, bieżnie, inne place sportowe i zabawowe. Nim korzystali także na początkach istnienia kluby „Czarni”, „Sparta”, „Hasmonea” i „Pogoń”.

Pierwszy swój **STADION ŻKS „HASMONEA”** zbudował w 1923 roku na Pasiekach Lwowskich (Krywczyce). Miejsca – 11 000 (2 000 – do siedzenia). Po spłonięciu stadionu w r. 1932, na Pilichowskich Gruntach wybudowano nowy stadion „Hasmonea”. Adres: ul. Żłota, 32. Miejsca – 5 000 (Kryta trybuna – 800). Po II wojnie światowej oddano sportowemu towarzystwu „Torpedo” (przedsiębiorstwu produkowania podnośnikowych wózków jezdniowych). Istnieje dotychczas, ale jest w zaniedbanym stanie.

1934. Stadion „Czarnych” z lotu ptaka

1902. Stadion Gimnastycznego towarzystwa „Sokół”

1892. I zlot Towarzystwa „Sokół”

1933. Boiska przy ulicy Stryjskiej

List do Brata

Drogi braciszku Kaziku

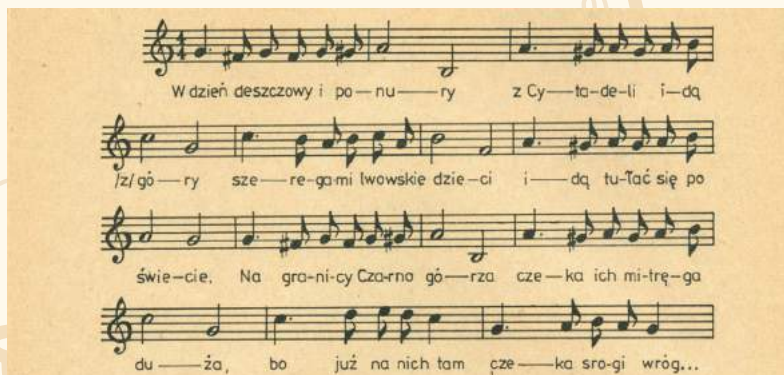
Donoszę Ci o bardzo radosnej nowinie. W Bobrujsku zjawilo się wojsko polskie, Polską mają komendę i polskie orzelki na czapkach. Okazało się, że gazety nie kłamały pisząc o legionach. Mówią oni, że Polska z wojny musi wyjść sama sobą, żeby tam nie wiadomo co było.

Braciszku, żebyś zobaczył jakie sprytne wojsko, jak oni pięknie idą i po polsku śpiewają, to byś nie wytrzymał. Chłopy zdrowe, odważne, uczone i delikatne...

Bobrujsk, 1917 r.

W dzień deszczowy i ponury

W dzień deszczowy i ponury
Z Cytadeli idą /z/ góry
Szeregami lwowskie dzieci
Idą tułać się po świecie.

Na granicy Czarnogórza
Czeka ich mitręga duża,
Bo już na nich tam
Czeka srogi wróg...
A więc prowadź, prowadź Bóg!

Dzień wyjazdu już nadchodzi
Matka płacze i zawodzi,
Z żalu ściska biedną głowę,
Pan komendant ma przemowę:

– Bądźcie dzielni, wy, żołnierze,
Broncie kraju jak należy!
Już pobudki ton
Trąbka nasza gra,
A więc żegnaj, matko ma!

– Żegnaj siostró, żegnaj bracie,
Wiem, że żalność w sercach macie.
Władze płakać wam nie bronią,
Na kościołach dzwony dzwonią.

Z dala widać już, niestety,
Wieże kościoła Elżbiety,
Więc już zbliża się
Nam odjazdu czas,
Chodź, uściskaj jeszcze raz!

– Czemu płaczesz, ukochana?
Być żołnierzem – rzecz cacana:
Mundur z igły, guzik błyszczący,
Pół cetnara mam w tornistrzy.

Patrz na tego manlichera:
Każdy żołnierz nie umiera!
Wtedy luba płacz,
Wtedy luba cierp,
Gdy mnie zgładzi jaki Serb!

– Hej, koledzy, dajcie ręce,
Może was nie ujrzę więcej,
Może padnę ciężko ranny
I dostanę krzyż drewniany.

Może ma mogiła stanie
Gdzieś w wąwozie na Bałkanie,
Może uda się,
Że powrócę zdrów
I zobaczę znowu Lwów!

Już w wagony siadać każą,
Jużes otoczony strażą,
Już ci kosze i chleb znoszą,
A muzyka gra „Bartoszu”!

Słychać świst lokomotywy –
Boże, powrót daj szczęśliwy!
Boże! pozwól mi
Dożyć chwili tej,
Bym do Polski wrócił swej!

MK MUZEUM KRESOWE CZĘSTOCHOWA

Pomysłodawcą i realizatorem Muzeum Kresowego w Częstochowie jest Towarzystwo Miłośników
Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich.

Urzeczywistnienie naszego projektu było możliwe dzięki wsparciu Urzędu Marszałkowskiego
w Katowicach oraz Urzędu Miasta w Częstochowie.

Z wielką życzliwością odnoszą się do tej inicjatywy osoby fizyczne, przedsiębiorstwa i instytucje
Wszystkim bardzo dziękuję

Adam Kiwacki

Autorzy wystawy:

- Henryka Sikora
- Anna Langier
- Rafał Piotrowski
- Marek Fiszer
- Grzegorz Basiński
- Adam Kiwacki

Kończy się nasza wędrówka po Kresach. Po tej magicznej krainie, której już nie ma.
A może jest, może istnieje nadal?
Zamknij oczy. Zamknij oczy i patrz. Tak widać więcej. To wyobraźnia.
Tylko w ten sposób przeżyjesz to co opisał Kazimierz Wierzyński.

*Dopiero nocą, gdy idziemy skrajem
Rzęs ponadwodnych w błady księżyc z wosku
Zgaduję nagle, że idę mym krajem
I trawy pachną i więdną po polsku.*

*Dla innych wszystko inne, dla mnie tylko to:
Żółty owies pokryty kurzawą księżycą
I ciemność granatowa, zamyślane tło
Ktoś tego nie dowidzi, a mnie to zachwyca.*

MK MUZEUM
KRESOWE
CZĘSTOCHOWA

Śląskie. Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie
Instytucja Kultury Samorządu Województwa Śląskiego

Województwa
Śląskie

Zadanie finansowane w ramach
Marszałkowskiego Budżetu Obywatelskiego
Województwa Śląskiego na rok 2020

